

Bibó István évváró beszéde

Elhangzott 2002. június 21-én

Kedves diákok, tanárok, munkatársak, kedves szülők; kedves érettségizett öregdiákok!

Tanév vége felé gyakran esik szó közöttünk a fáradtságról; hol csak egy felsóhajtásban: "bárcsak már vakáció lenne"; hol magyarázatképpen arra, hogy ezt vagy azt a feladatot vagy teendőt nem tudtuk időben elvégezni; hol pedig kedvetlenül és ingerülten: "hagyj békén, fáradt vagyok!" Ilyenkor elfelejtjük, hogy nemcsak ez a rosszkedvű, negatív, kártékony fáradtság létezik, amikor csak a munkaidő végét várjuk, amikor meg vagyunk sértődve az egész világra és bárkivel össze tudunk veszni, aki szól hozzánk, hát még, ha teendőnkre vagy pláne mulasztásunkra figyelmeztet; és azt sem tudjuk belátni, hogy elsősorban valószínűleg nem a fáradtság miatt vagyunk rosszkedvűek és ingerültek. A fáradtság csupán az önfegyelmet kapcsolja ki vagy gyengíti el, de a kibukó elégedetlenségnek, ingerültségnek, rosszkedvnek mélyebb okai vannak. Mindenkinél, minden helyzetben más és más, de nem a puszta fáradtság.

Mert van jóleső, majdnem azt mondanám, pihentető fáradtság is. A játékban napestig elmerülő kisgyerek, a délutánt végigfocizó diák, az eredményes vizsgát letevő fiatal, a kitűzött célt teljesítő sportoló fáradtsága ilyen (akkor is, ha nem ő a győztes). Szeretném remélni, hogy ezt a fajta fáradtságot is ismerjük mindnyájan; s örömmel mondom, mert láttam, hogy érettségizett diákjaink biztosan ismerik.

Van azonban a fáradtsággal kapcsolatban egy felfogás, de inkább azt mondhatnám, betegség, ami, úgy látom, elsősorban a fiatalokra jellemző, így is mondhatnám, a fiatalok betegsége; de

ha nem fiatalon gyógyul ki belőle az ember, akkor egész életét végigkíséri, és rettenetes szenvedéseket okoz az ilyen embernek, sőt környezetének - szerelmének, családjának, munkatársainak - is. A játék, a szórakozás, az jó, azt keresni és hajszolni kell; ha abban fáradok el, akkor jól érzem magam, egy időre elégedett vagyok, akkor lehet hozzám szólni, akkor talán még válaszolok is. A munka, a feladat, a kötelességteljesítés viszont csak rossz lehet; azt hátrítani és kerülni kell, s ha mégsem lehet elkerülni, ha ilyesmiben fáradok el, akkor utálok mindenkit, elsősorban azokat, akik hozzám közel vannak, akik folyton beszélni akarnak velem és zavarnak abban, hogy ingerült, rosszkedvű, undok - egyszóval "fáradt" - lehessek. Pedig érdemes lenne észrevenni, hogy aki így gondolkodik, azaz: aki rosszul gondolkodik, az kötelességteljesítés vagy munka közben sokkal kisebb erőfeszítéstől is sokkal jobban elfárad, mint pl. focizás vagy síelés közben. És ha ezt észrevevessük, akkor azt is leszűrhetjük, hogy a fáradtságunk - pontosabban annak jellege, fajtája, az, hogy a kártékony fáradtság vagy a jóleső fáradtság uralkodik-e el rajtunk, az elsősorban nem az erőfeszítéstől és az erőink fogyasztástól függ, hanem a gondolkodásunktól, a felfogásunktól. Én például az iskola folyosóján azért szoktam inkább fölvenni a szemetet, mintsem a gyerekeknek szólni, mert az a benyomásom, hogy sok gyerek, ha felvenne egy papír zsebkendőt vagy almacsutkát, és elcipelné a legközelebbi szemétládig, hát belebetegedne.

Aki viszont ebből a gondolkodási betegségből időben meggyógyul, az alkalmas lesz arra, hogy megismerje a fáradtság harmadik fajtáját; azt, amelyről a XX. század egyik legnagyobb magyar költője és írója, Pilinszky János írt. Erről az ő írását olvasom fel nektek (elnézést kérve azoktól a tanároktól, akik ezt már hallották), mert szebb és rövidebb, mintha a saját szavaimmal mondanám el.

(Felolvasás: P.J.: A fáradtságról. In: Szög és olaj, 355-356.)

Azt kívánom nektek, hogy akár már ezen a nyáron, de legkésőbb addig, amíg itt az iskolában befejezitek tanulmányaitokat, kigyógyuljatok abból a tévedésből, hogy a fáradozás és fáradtság csak rossz lehet; és főleg kívánom, hogy megismerjétek "a teremtő fáradtság kegyelmét." Ezzel a kívánsággal a 2001/2002-es tanévet bezárom.

